

Románové modely 20. století

PhDr. Ivana Ryčlová, Ph.D.

4/ JS

Román a mýtus

(Pospíšil, I. Ruský román znovu navštívený. Brno : 2005.)

- Vývoj vpřed není vždy spojován pouze s objevováním nových postupů, se vznikem nových tvarů a žánrů, ale také s návraty
 - Přehodnocování starých poetik
 - Přeskupování již známých myšlenkových postupů
 - Hledání jejich nového smyslu a nové funkce
- V.G. Odinokov
 - Pokrok v lit. často spočívá v obnovování již vytvořených hodnot, v proměně jejich funkcí

Duchovně obranná úloha literatury (Odinokov)

- Tato funkce je u literatury hlavní
- Novum/pokrok literatury tkví
 - v promyšlené práci s tradičními hodnotami
 - v konfrontaci hodnot se společenskou realitou, v níž se zásadně proměňuje jejich funkce
 - Tyto hodnoty nejsou „promiskuitní“, nejsou volně k dispozici a použití
 - Obsahují skrytý mravní potenciál, který uvolňuje svou sílu až po důkladné práci řady uměleckých generací

Praxe ruského románu druhé 1/2 20. století

- Dojem mnohovrstevnatosti vzniká
 - nikoli jen hromaděním nových vrstev, ale průnikem, přestavbou vztahů již existujících prvků a struktur
- Výskyt tzv. mytologické literatury („magický realismus“)
 - Teoretik literatury A. Bělorusec, studie *Zájem o nekonečno*
 - na materiálu lit. světové, ale především ruské a gruzínské ukázal, že hledání kořenů v minulosti směřuje hlavně k budoucímu myšlení

A. Bělorusec: *Zájem o nekonečno*

- Dnešní myšlení a umění prožívá podobný zlom jako před 2000 lety, kdy se utvářely nové systémy ve filozofii a teologii
- Vytváření nových, nečekaných „mostů“, které vedou od minulosti do budoucnosti
- Naše představy o světě se mění a tyto změny – bezprostředně, metaforicky nebo symbolicky – reflektuje současná složitá próza

Mýtus v moderní lit.

- Neobjevuje se osamoceně: obvykle se spojuje s jinými žánry, konverguje s nimi a vytváří takové nové slovesné celky
 - Mýtus často konverguje s kronikou
 - Starobylý původ obou žánrů
 - Schopnost kroniky pojmout do sebe jiné tvary a zychovat si přitom stabilní rysy své poetiky
 - Někdy kronika funguje jako vnější rámeček, v němž se dává volné pole vývoji různých žánrových útvarů

Prostupování kroniky a mýtu

- Saltykov-Ščedrin: *Golovlevské panstvo*
 - Klasická ruská románová kronika 19.st
- García Márquez: *Sto roků samoty* (1967)
 - Takřka kanonizované dílo mytologického románu kolumbijského nositele Nobelovy ceny
- Č. Ajtmatov: *A věku delší bývá den* (1980)
 - Přerušovaná kroniková linie je dotvářena dalšími dvěma vrstvami: mytickou a futurologickou
- Č. Ajtmatov: *Popraviště* (1986)
 - Integruje do tří syžetových linií mýtus o Ježíši a Pilátovi jako paralelu a dílem i polemiku k Bulgakovovi a jeho pojetí v *Mistru a Markétce*

Biblické události jako filozofické východisko románu M. Bulgakova *Mistr a Markétka*

„...Podivný mrak se přihnal od moře k večeru
čtrnáctého dne jarního měsíce nísánu. Převalil se
přes Golgotu, kde kati spěšně dobíjeli
ukřižované...“

M. Bulgakov, *Mistr a Markétka*, kapitola dvacátá pátá

Román Mistr a Markétka

- Klenot světové literatury
- Kultovní kniha
- Román v románě
 - Příběh o Mistru a Markétce
 - Román o Pilátu Pontském
- Magická síla románu (motto s Goethova Fausta)
- Vyprávění se postupně mění v hledání cesty, která by vedla k pochopení smyslu zemského bytí, kosmického řádu
- Vábí svojí tajemností, mnohoznačností
- Množství interpretací
- Inspirace (Rolling Stones: *Sympathy for the Devil*, výtvarné zpracování – forma komiksu)

Společensko-historický kontext vzniku románu *Mistr a Markétka*

- Michail Bulgakov (1891–1940)
 - Formoval se jako spisovatel v době, kdy po Říjnové revoluci v roce 1917 došlo ke **zhroucení hodnot**, jež byly po staletí oporou duchovního a kulturního života země.
 - Rozporuplnost Bulgakovova světonázoru byla dána skutečností, že spisovatel nepřijal nové sovětské zřízení, ale zároveň nenacházel oporu ani v minulosti.
 - Jakkoli byl Bulgakovův vztah k Písmu svatému ambivalentní, zvolil si právě biblickou látku jako filozofické východisko pro román *Mistr a Markétka*.

Nadčasové filozofické poselství románu

- Bulgakov silou svého talentu vzdoroval rodícímu se společenskému zlu (stalinistickému systému)
- Zašifroval do románu mnoho z toho, co tvoří základ hierarchie hodnot člověka v křesťanské civilizaci
- Otázka, zda existoval Ježíš Kristus a s ní související otázka o existenci Boha (během románových dějových kolizí se vynořuje znovu a znovu)
- Obraz Ješui Ha-Nocri je blízký pojetí Krista na předělu 19./20.st.
- Obraz Wolanda jako kosmické síly, prostředníka mezi božskou spravedlností a pozemským světem. („...Té síly díl jsem já, jež chtějí vždy páchat zlo, vždy dobro vykoná...“)